

Maradandóság a rom fölött

„Veszendőkre unt szívünk”. *Aracs-almanach. 2007–2012*

Miként lehetséges az, hogy egy kulturális munkát végző, a kisebbség önépítésének hivatását betöltő társadalmi szervezet ötesztendőnyi működéséről beszámoló kötet olvasóját az egyik pillanatban fölemelő érzések töltik el, a másokban meg értetlenséget és keserőséget érez? Pedig az Aracs Társadalmi Szervezet harmadik almanachját tanulmányozó recenzens éppen erről a csaknem hektikusan változó érzelmi hullámvásról számolhat be. Ennek az okai – reményem szerint – írásom végére világossá válnak.

A több mint két évtizedes múltra visszatekintő Aracs Társadalmi Szervezetet vagy az általa 2001 óta kiadott folyóiratot bemutatni ezeken az oldalakon fölösleges. Egyik sem szorul bemutatásra, már csak azért sem, mert az egyesület a tevékenységével, a lap a publikációival rég bizonyított. Bizonyította például azt, hogy ha a kultúra az önismeret és az öntudat építője, az emberi, családi, lokális és nemzeti élni tudás katalizátora, akkor mind az egyesület, mind a lap a nemzeti kultúra értékeinek tudatosításával betölti a hivatását. A folyóirat szerkesztősége az *Aracs* folyóirat célját, profilját ekként határozza meg: „...a cselekvést előkészítő közhasznú szellemi-erkölcsi párbeszédnek ad helyet. A lap a jövőnk kulturális és erkölcsi építkezését szolgálja, ami a vajdasági/délvidéki magyarság lelki gyógyulását, szellemi és anyagi megerősödését mozdítja elő” – olvasható az *Aracs* honlapján. Mindezt kézenfekvő módon nemzeti és keresztény elkötelezettséggel teszi a kisebbségi öntudat változatos formájú szolgálatával.

Az Aracs Társadalmi Szervezet eddig három almanachot adott közre. A délszláv háború idején

szinte a semmiből megteremtett egyesület első beszámoló kötete („*Minden magyar felelős minden magyarért*”. Az *Aracs Társadalmi Szervezet almanachja. 1997–2002, 2003*) már a címében a Szabó Dezsőtől származó axiómával jelezte az alapítók felelősségtudatát és elszántságát. A második almanach („*Valahol elindul egy gondolat*”. Az *Aracs Társadalmi Szervezet almanachja. 2002–2007, 2007*) Wass Albert mondatával jelzi, hogy minden körülmény ellenére eredményes és biztató perspektívájú munkát végzett a szervezet az alcímében megjelölt fél évtizedben. Jelen, harmadik kötet („*Veszendőkre unt szívünk*”. *Aracs-almanach. 2007–2012, 2017*) címe egy adventi zsoltár sorával utal arra, hogy a szinte el-lenségessé vált körülmények miatt, a társadalmi szervezetet ért gáncsoskodások okán a korábbi lendület elakadt, és immár a nehéz időszak túlélése, az értékek átmentése maradt a cél. Így a társadalmi szervezet alapítvány formájában folytatja a működését, és vállalja az évi négy megjelenésű folyóirat, valamint az *Aracs Könyvek* sorozat kiadását.

Az első két kötet címe nem igényel értelmező magyarázatot, ám a 2007 és 2012 közötti esztendőök fejleményeiről beszámoló harmadik – igen. A közelmúltban elhunyt Szervátiusz Tibor szobrászművész egy karácsonyi üdvözlőlapon idézte azt az adventi zsolozsmát, amely így szól: „Ragyogd be most a lelkeket, / szereteteddel égesd át, / hogy veszendőkre-unt szívünk / betöltse boldog égi vágy.” E sorok azt üzenik, hogy hagyjuk a veszendő dolgokat, szívünket ne a mulandó gyötrelmek, hanem a maradandó égi vágy töltse be. Mint minden jelentésszerű szöveg, ez is többértelmű. Az Aracs szellemi körének talán az az egyik megkülönböztető sajátossága, hogy minden kulturális célú megmozdulásában,

szellemi-művészi teljesítményében ott lüktet a szív. Minden emléktábla-avatás, szoborállítás, minden megjelent kiadvány, megtartott irodalmi est mögül kihallik a szív dobbanása. És ez nem érzelmesség vagy szentimentalizmus, hanem az Aracs köre által végzett munka egyik előrelendítő sajátossága. Ez a vonás az almanachban olyan módon is tükröződik, hogy a szóban forgó öt év eseményeit földidéző tárgyilagos beszámolók, dokumentumok közé sok esetben alkotások ékelődnek: esszék, versek, tárcák, memoárok vagy képzőművészeti alkotások reprodukciói, illetve fotói. Az alapvetően dokumentumokat – éves jelentéseket, kiállítási megnyitókat, laudációkat, leveleket, újságcikkeket, referátumokat – közlő almanach tényanyagába beépül és bűvópataként időnként a felszínre tör egy kis antológia, illetve képzőművészeti album anyaga is. Szemléletes, ahogyan egy-egy kulturális rendezvény, könyvbemutató, színpadi premier, szavalóverseny, díjátadó, vernisszás, emléktábla-leleplezés mindig vonzza a szóban forgó alkotó, művész, pedagógus, rendező életművét, munkásságának jellemző produktumait is. Így kerülnek egymás mellé a tárgyilagos beszámolók, a betűhíven közölt dokumentumok, valamint az alkotások – szemléltetve, hogy a kulturális élet mindig a művek bűvkörében zajlik.

A harmadik Aracs-almanach szerkezete, tartalmának beosztása voltaképpen egy munkabeszámoló logikus tagolását mutatja. Az alapító Gubás Jenő előszava dióhéjban összefoglalja az Aracs Társadalmi Szervezet 1997-ben kezdődő történetét, leírja működésének fő irányait, bemutatja változatos tevékenységformáit, és nem hallgatja el azokat az akadályozó mozzanatokat, kicsinyes gáncsoskodásokat sem, amelyek gyöngítették az egyesület munkájának hatékonyságát, vagy épp meghiúsították bizonyos terveit. Az első fejezet (*Elnöki beszámoló*) az Aracs Társadalmi Szervezet 2008., 2009. és 2010. évi tevékenységét ismerteti. A második és harmadik rész (*Az Aracs díjkiosztó ünnepségei*, illetve *Interjúk az Aracs-díjasokkal*) bőséges beszámolókkal szolgálnak a díjátadó ünnepségekről, közlik a laudációkat, és megszólaltatják a díjazottakat is, akik között olyan személyiségeket találunk, mint Wittner Mária '56-os hős, Makovecz Imre építész, Vajda Gábor irodalomtörténész, Hódi Sándor pszicho-

lógus, Sára Sándor operatőr és filmrendező, továbbá számos délvidéki alkotó értelmiségi, pedagógus, lelkipásztor. A következő fejezetbe (*Aracs Könyvek*) soroltattak az egyesület által gondozott kiadványok kritikai visszhangját jelentő írások, recenziók, előszók, könyvbemutatókon elhangzott ismertetések, ajánlások és méltatások. Az ötödik rész (*Aracs – a délvidéki magyarság közéleti folyóirata*) az évi négy alkalommal megjelenő periodika 2007 és 2012 közötti öt esztendejének hiteles krónikája. És ez az a fejezet, amelyben az almanach lapozgatója egészen nyilvánvaló módon szembesül az egyesület 2010 tájától érzékelhető válságának jeleivel, a munkát övező hangulat leromlásával, a lendület megakadásával, a jobb sorsra érdemes alkotó energiákat fölemészítő küzdelmekkel, a teremtőerőt bénító kisszerű gáncsoskodások szomorú vagy épp fölháborító következményeivel. A hatodik rész (*Emlékjelhagyás*) mintegy a lelki és szellemi reakciók dokumentált tükre: a gátló tényezőkkel szembe szegülő akarat megannyi megnyilvánulása. Az Aracs ama törekvéseinek megjelenítése, hogy a kisebbségi magyar szervezetek – működjenek bárhol is a Kárpát-medencében – egyik fő hivatása az emlékjelek hagyása a jövőnek, a porlasztó-bomlasztó erőkkel, a romboló idővel való szembe szegülés; a dacos elszánás, a maradás makacs akarása, az életjelek kinyilvánítása. Olyan munka ez, amelyet az erdészetből vett műszó, a „hagyásfa” fejez ki pontos hasonlatként. Amikor kiirtják az erdőt, tarvágást végeznek, helyenként, elvértve – talán csak a véletlennek köszönhetően – megmarad egy-egy vézna fácaska, az azután tavasszal virágzani kezd, széthinti magvait, mintegy megtestesítve a föltámadás, az újrakezdés reményét, az újra sarjadó élet esélyét. A hetedik és a nyolcadik kötet rész (*Levelek és dokumentumok*, valamint *Sajtóvisszhang*) már egészen nyilvánvalóvá teszik az Aracs Társadalmi Szervezet munkakörülményeinek gyökeres megváltozását, rosszra fordulását. Azt a szomorú vagy fölháborító fordulatot, amelyről ennek az írásnak a bevezető soraiban szóltam.

2010 táján valahogy minden megváltozott az Aracs körül, minden önmaga ellentétébe fordult. Mint a kultúrában mindennek, ennek a rossz irányú fordulatnak is megvan a maga szimbolikája. Az egyesület 2007 májusában emléktáblát ava-

tott Szabadkán a zeneiskola falán Lányi Ernő zeneszerző, karnagy, a Szabadkai Filharmónia megalapítója tiszteletére. 2014 novemberében eltűnt a bronz emléktábla, aztán a rendőrség egy fémfelvásárló telepen találta meg kettéhasítva. E torzová, töredékké lett emléktábla fényképe került az Aracs harmadik almanachjának borítójára, mintegy jelképezve az utolsó korszak történeteit, azaz a legnemesebb szándékok keserves sorsra jutását. A történet, illetve fotográfia metaforikus erővel mutatja föl a délvidéki magyarság kulturális törekvéseinek megroppanását.

Az almanach tehát egyfelől pontosan dokumentálva jeleníti meg a 2007–2012 közötti értékteremtő munkát vagy az erre való törekvéseket, másfelől szemlélteti – ugyancsak hiteles dokumentáció útján – miféle politikai, ideológiai háttérű, de rendre kulturális mezben alakot öltő ádáz ellenkezés, gáncsoskodás, megannyi méltatlan támadás nehezítette a munkáját. Az írások visszaadják, hogy az amúgy is megfogyatkozott, életerejében meggyöngült délvidéki magyarságot miféle világnézeti, szemléleti különbségek osztják meg, és ezek a különbségek milyen mély szakadékot vágnak a kisebbségi értelmiség két téréle közé.

Itt kanyarodhatunk vissza az írás bevezetőjében említett ellentmondáshoz. Hiszen az Aracs harmadik almanachja, a társadalmi szervezet utolsó öt esztendejéről szóló beszámolója szinte metaforikus szemléletességgel, ugyanakkor autentikus dokumentációval ad összefoglalást az elvégzett munkáról, miközben pontos láttele a szellemi-ideológiai megosztottságnak, a kul-

turális életben méltatlanul egymás ellen feszülő előítéleteknek, indulatoknak, a gyanakvásnak, a sértettségnek, a kisszerű gáncsoskodásoknak. Pedig csodálkozunk sem kéne az Aracs körüli visszasságokon, hiszen itt is csak az folyik, ami a magyar kulturális élet csaknem minden területén: a nemes szándékok, jóra való törekvések kicsinyes kisiklatása. Némi leegyszerűsítéssel szólva: a magyarországi „kulturkampf” lokális változata jelenik meg a szemünk előtt. Mert miközben kulturális eseményekről és szellemi teljesítményekről, díjakról és díjazottakról, pályázatok elbírálásáról, értékrendről és kánonokról esik szó, aközben a háttérben kirajzolódnak a magyarországi kulturális szembenállás frontvonalai, a liberális és a nemzeti kultúrafölfogás ellentétei. Ennek a megosztottságnak jelképi hatású kifejezője az almanach borítóján látható széthasadt emléktábla.

Az Aracs Társadalmi Szervezet jogutódjaként létrejött Aracs Alapítvány – ha csökkent lehetőségek, szerényebb keretek között, ha alacsonyabb fordulatszámokon is, de – folytatja a munkát. Nyilván nehéz küzdelmek várnak rá, de biztatásul érdemes idézni a költő gondolatát, Döbrentei Kornél Szervátiusz Tiborhoz címzett, *Belépve a Fájdalom kapuján* című versének kezdő sorait: „Legyen bár andezit, enged a kő, / ha legyűrni különb erő készül”.

(„Veszendőkre unt szívünk”. *Aracs-almanach. 2007–2012. Szerk. Gubás Ágota. 2017, Aracs Alapítvány Horgos, 435 p. Aracs Könyvek, 11.)*

